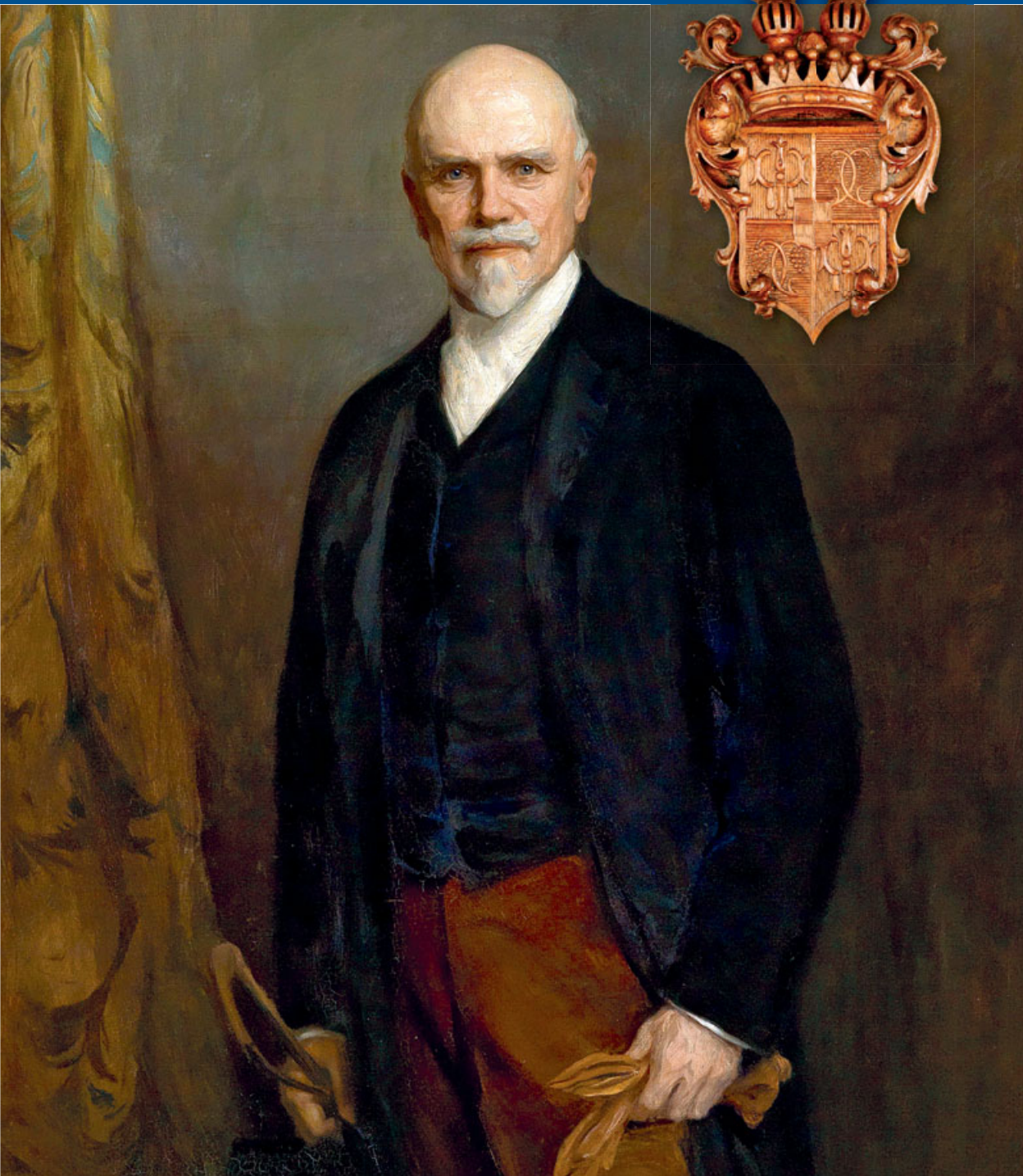

TĚŠÍNSKO

ročník 62 • 2019 • číslo 2

ČLÁNKY A STUDIE

- 1 **Osobnosti těšínského dějepisectví V**
Šlechtické památníky z území Těšínského Slezska
Janusz Spyra
- 17 **Heinrich Larisch-Mönnich**
Život slezského aristokrata na sklonku monarchie
Petr Šúth
- 37 **Úprava hranic farnosti Staré Hamry na podzim roku 1939**
Příspěvek k dějinám církevní správy Slezska
David Pindur
- 61 **Těšínsko v České republice – tentokrát prizmatem jazyka**
Irena Bogoczová

MATERIÁLY

- 73 **Záchraný archeologický výzkum u kostela Povýšení sv. Kříže v Karviné 1 – Fryštátě v roce 2012**
Marek Kiecoň – Dalibor Prix
- 89 **Biodiverzita vrcholu Girové a blízkého okolí**
2. část – Bezobratlí (se zaměřením na coleoptero a odonatofaunu a se zohledněním některých dalších taxonů)
Petr Pyszko – Stanislav Ožana – Michaela Drgová – Tomáš Krajča

ROZMANITOSTI

- 103 25 let od založení sboru Slezské církve evangelické augsburského vyznání ve Frýdku | Stručné ohlédnutí | *Zdeněk Buchta*
- 110 Dvacet let Regionu Slezská brána | *Miroslav Lysek*
- 119 K významnému výročí Gymnázia a Obchodní akademie Orlová | *Lenka Nováková*
- 123 Nová stálá expozice v Muzeu Třineckých železáren a města Třince | *Eva Zamarská*
- 125 Emílie Haroková a Těšínsko | *Petr Lidák*
- 129 K životnímu jubileu etnografky Věry Tomolové | *Eva Hovorková*
- 131 Karel Bogar dnes | *Jiřina Veselská*
- 135 Etnografická literatura na webových stránkách | *Jiřina Veselská*

Z NOVÉ LITERATURY (nejen) O TĚŠÍNSKU

- 137 Nešpor, Zdeněk R.: Malý slovník českých nekatolických náboženských osobností 20. a 21. století
- 138 Martinek, Libor: Wilhelm Przeczek. Monografie
- 139 Slepíčka, Martin: Hrabová v čase první světové války a formování samostatného Československa 1914–1919
- 140 Stöhrová, Pavla (ed.): Umění emailu / Technika smaltu; Stöhrová, Pavla (ed.): Smalt/Email. Uměleckořemeslná technika i moderní povrchová úprava kovů

působil pastor Miroslav Sikora. Současným administrátorem sboru je Renata Firlová z Komorní Lhotky, jako vikář zde působí Lukáš Boreckí. Pod vedením nového kurátora Vladislava Blahuty byla zahájena přístavba sborového domu na Smetanově ulici. Oba zdejší evangelické sbory ekumenicky spolupracují a pronajímají své prostory jiným církvím (Církev bratrská, Církev československá husitská, Křesťanské společenství). V roce 2019, jenž byl ve SCEAV vyhlášen Rokem vděčnosti za svobodu (1989), si frýdecko-místecký

sbor připomněl také čtvrtstoletí své novodobé existence. Stalo se tak na slavnosti v neděli 2. června 2019 při bohoslužbě v kostele a následném programu v rozestavěné přístavbě sborového domu. Závěrem je možno říci, že v souladu s Lutherovým učením o všeobecném kněžství se zdejší sbor snaží aktivnějším přístupem laiků udržet v činnosti všechny druhy církevní práce (bohoslužby, biblické hodiny, výuka náboženství, práce s dorostem a mládeží aj.). Představují však nejen závazek, ale i záruku pro budoucnost.

LITERATURA

ADAMEC, Tomáš a kol.: *Frýdek-Místek*. Praha 2014.
 AL SAHEB, Jan – PINDUR, David: *Nejstarší dějiny farního kostela sv. Jana Křtitele ve Frýdku*. Cieszyńskie Studia Muzealne – Těšínský muzejní sborník 3, 2007, s. 176–195.
 BALCAR, Lubomír a kol. (red.): *Církev v proměnách času. Sborník k 50. výročí spojení českobratrské církve evangelické*. Praha 1969.
 BUCHTA, Zdeněk: *100 let od položení základního kamene evangelického kostela ve Frýdku*. Sborník Státního okresního archivu Frýdek-Místek 11, 2010, s. 96–101.
 BUZEK, Andrzej: *Z Ziemi Piastowskiej (Wspomnienia pastora)*. Cieszyn 2009.
 KALUS, Karel: *Frýdek – město pěti kostelů*. In: 60 let Frýdecké spojitelnosti 1869–1929, Frýdek 1929, s. 62–76.
 KARZEL, Othmar: *Die Reformation in Oberschlesien. Ausbreitung und Verlauf*. Quellen und Darstellungen zur schlesischen Geschichte 20. Würzburg 1979.
Kronika ewangelického zboru a. w. w Ligotce Kameralnej 1782–1961. Ligotka Kameralna 2009, rukopis.
Ku stavbě Husova domu ve Frýdku. Frýdek 1924.
 KUHN, Walter: *Die evangelischen Pastoren der Reformationszeit im Teschner Schlesien*. Deutsche Monatshefte in Polen. Zeitschrift für Geschichte und Gegenwart des Deutschtums in Polen 1 (11) 1934, č. 6, s. 234–267.

LIPOVSKI, Radek: *Protestanti z okolních oblastí Těšínska na cestě za prací do Frýdku v době industrializace*. Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy 24, 2012, s. 40–55.

Obyvatelstvo Slezska a Hlučínska v několika důležitějších směrech na základě sčítání lidu ze dne 15. února 1921. S dodatkem / Die Bevölkerung Schlesiens und des Hultschiner Gebietes in einigen wichtigeren Beziehungen auf Grund der Volkszählung vom 15. Februar 1921 mit besonderer Berücksichtigung der vorhergegangenen Volkszählungen. Mit einem Anhang. Opava 1924.

PATZELT, Herbert: *Geschichte der evangelischen Kirche in Österreichisch-Schlesien*. Schriften der Stiftung Haus Oberschlesien. Band 5. Dülmen 1989.

PINDUR, David: *Historický a správní vývoj katolické církve na Frýdecku v raném novověku*. Studia Comeniana et historica 35, 2005, č. 73–74, s. 48–73.

PINDUR, David: *Oltář evangelického kostela ve Frýdku*. In: Šopák, P. a kol.: *Znamení vertikál. Církevní a náboženský život českého Slezska od středověku po první světovou válku*. Slezsko: Lidé a země III. Opava 2013, s. 378–379.

SIKORA, Miroslav (ed.): *Dějiny reformace, kostela a sboru. Věnováno prvnímu kurátoru farního sboru SCEAV ve Frýdku-Místku*. Frýdek-Místek 2010, rukopis.
 TOUL, Jan: *Jubilejní kniha českobratrské evangelické rodiny. K 150letému jubileu tolerančního patentu 1781–1931*. České Budějovice 1931.

Dvacet let Regionu Slezská brána

Miroslav Lysek

Založení dobrovolných svazků obcí (zkráceně také svazků obcí) umožňuje zákon o obcích. Jejich registraci provádí na základě stejného zákona formou Rejstříků svazků obcí krajský úřad. Z celkem 43 evidovaných svazků obcí se sídlem v Moravskoslezském kraji působilo podle tohoto zdroje výlučně nebo alespoň

částečně 13 na území Těšínského Slezska. Podotkneme, že některé z nich byly založeny pro účelovou spolupráci v konkrétní oblasti, nebo dokonce pro konkrétní projekt, např. pro výstavbu vodovodu. Cílem většiny je však regionální spolupráce založená obecně na jakékoliv vzájemně prospěšné kooperaci mezi obcemi

na celém území, které dobrovolný svazek obcí zahrnuje. Dobrovolnost vzniku nepodléhající žádné regulaci tak zároveň umožňuje konkrétní obci členství i v několika svazcích najednou. Příkladem jsou obce Morávka nebo Pražmo. Na druhé straně se obec nemusí zapojit do žádného svazku. Tento přístup zaujalo např. Staré Město u Frýdku-Místku.

Na celkovou územní spolupráci je v podstatě zaměřeno v české části Těšínského Slezska osm dobrovolných svazků obcí. Z těch, které působí výlučně na území Těšínska, můžeme jmenovat Mikroregion Žermanické a Těrlické přehrady, Sdružení obcí Jablunkovska, Sdružení obcí povodí Morávky, Sdružení obcí povodí Stonávky a Svazek měst a obcí okresu Karviná. Další tři dobrovolné svazky obcí již více či méně zasahují mimo území Těšínska. Jde především o Region Slezská brána a Zájmové sdružení Frýdlantsko – Beskydy, u nichž je však územní příslušnost k Těšínsku podstatná. Naopak Dobrovolný svazek Olešná se již nachází převážně na území Moravy. Díky členství statutárního města Frýdek-Místek však patří některé jeho městské části (Frýdek, Lískovec, Panské Nové Dvory, Skalice) také k Těšínskému Slezsku.

Společenské souvislosti zakládání dobrovolných svazků obcí

Zakládání dobrovolných svazků obcí se stalo významných celostátním společenským jevem konce minulého a počátku tohoto století. Ovlivnila ho důležitá změna v organizaci státní správy a samosprávy. Na jedné straně došlo ke vzniku krajů a jejich krajských úřadů (k 1. lednu 2001), na druhé straně zanikly okresní úřady (k 1. lednu 2003). Přestože kompetence okresních úřadů převzaly částečně krajské úřady a částečně obce s rozšířenou působností, vzniklo citelné institucionální vakuum pro dřívější spolupráci mezi obcemi na okresní nebo územně menší, tzv. mikroregionální, úrovni. To je možné považovat za jednu z hlavních příčin vzniku dobrovolných svazků obcí, jež do svých názvů také v některých případech přímo zařazují slovo *mikroregion*.

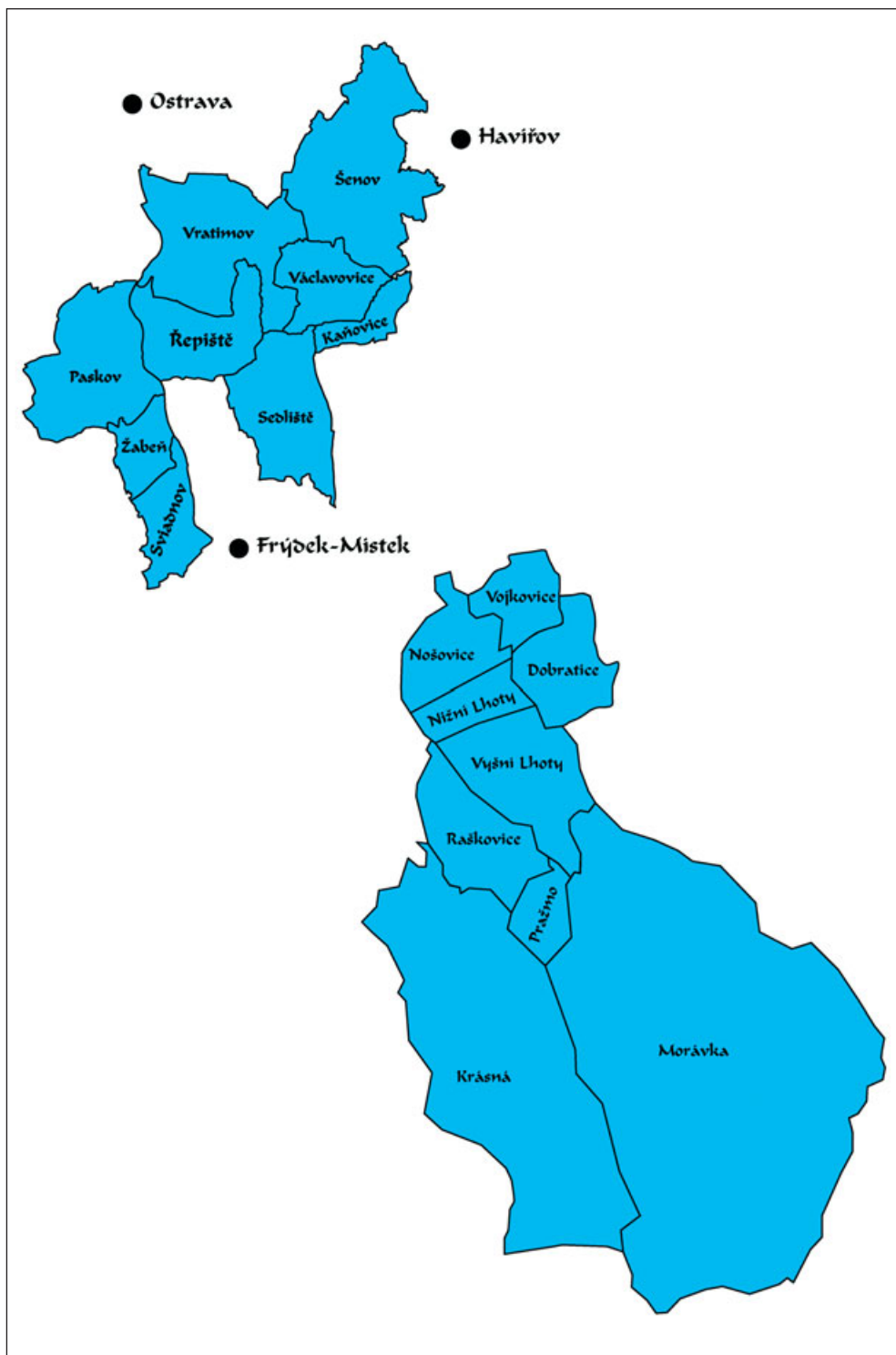
Významným stimulem jejich vzniku byly rovněž dotační programy zaměřené na územní spolupráci a územní rozvoj, které byly

vypisovány nejen pro obce, ale také pro dobrovolné svazky obcí. Jejich typickým příkladem byly rozsáhlejší investiční akce, k nimž náleží inženýrské sítě nebo dopravní komunikace pro více než jednu obec. Se zánikem odboru regionálního rozvoje na okresních úřadech byl důvodem pro spolupráci zájem o společnou propagaci území.

Region Slezská brána a jeho územní vývoj

Právní forma založení Regionu Slezská brána (dále jen RSB) byla poněkud atypická. Vznikl totiž v roce 1999 podle občanského zákoníku jako zájmové sdružení právnických osob. To by umožňovalo přijímat mezi členy také jiné subjekty, než jsou obce. K tomu však nedošlo a po dvou letech od založení byla jeho právní forma změněna na dobrovolný svazek obcí. Zakládajícími členy RSB byly Bruzovice, Horní Bludovice, Kaňovice, Paskov, Řepiště, Sedliště, Šenov, Václavovice a Vratimov. V průběhu následujících let došlo k několika územním změnám. V roce 2000 přistoupila obec Žabeň a v roce 2006 naopak vystoupily obce Bruzovice a Horní Bludovice, které následně vstoupily do Mikroregionu Žermanické a Těrlické přehrady. Další změna členské základny RSB proběhla v roce 2012, kdy se stala novým členem moravská obec Sviadnov. K dosud nejradikálnější obměně došlo v roce 2016. Tehdy přistoupila do RSB skupina horských a podhorských obcí Krásná, Morávka, Nižní Lhoty, Nošovice, Pražmo, Raškovice a Vyšní Lhoty. Poslední změnou, a to opět rozšířením, se v roce 2018 stalo přistoupení obcí Dobratice a Vojkovic nacházejících se na horním toku řeky Lučiny.

V současnosti tedy RSB čítá 18 členů, z nichž tři mají statut města, jedná se o Paskov, Šenov a Vratimov. Patnáct obcí se nachází na území Slezska, resp. historického Těšínska. Ostatní tři (Paskov, Sviadnov, Žabeň) leží již na levém břehu řeky Ostravice, tedy na Moravě. Většina z členských obcí RSB je v současnosti členem také nějakého dalšího dobrovolného svazku obcí. Město Paskov a obce Sviadnov a Žabeň jsou zároveň členy Dobrovolného svazku obcí Olešná a obce Dobratice, Krásná, Morávka, Nižní Lhoty, Nošovice, Pražmo,

Schematická mapa Regionu Slezská brána s vyznačením katastrů současných členských obcí a polohou velkých měst v okolí, zpracovala Anežka Špačková

Raškovice, Vojkovice a Vyšní Lhoty mají rovněž členství ve Sdružení obcí povodí Morávky. Obce Morávka a Pražmo si navíc dovolily pro řešení společných záležitostí svěřit dvouletný svazek. Současnou podobu dotčeného regionu a jeho členských obcí představuje přiložená schematická mapa, která zároveň demonstruje jejich polohu vůči třem velkým městům v jejich okolí – Frýdku-Místku, Havířovu a Ostravě.

Protože jde o dva územně nepropojené celky, jsou podle jejich převažující nadmořské výšky zjednodušeně označovány za „dolní část“ (obce a města v okolí řek Olešné a Ostravice) a „horní část“ (obce v okolí řek Mohelnice a Morávky). Obě však spojuje společný přírodní prvek – řeka Lučina, která protéká okrajově jak horní, tak dolní částí regionu.

Investiční akce v regionu Slezská brána s dopadem na regionální identitu

Hlavní motivy vzniku spolupráce na mikroregionální úrovni z přelomu 20. a 21. století se promítly také do činnosti RSB a v rozhodující míře přetrvávají až do současnosti. V případě námi sledovaného regionu k nim však patří (pravděpodobně na rozdíl od mnoha dalších svazků obcí) významné prolínání materiálního rozvoje s budováním regionální identity a podporou hlubšího poznání a pozitivního vztahu obyvatel k místu, v němž žijí.

Více než vhodným příkladem je vybudování nové cyklostezky mezi Vratimovem a Sviadnovem, která prochází také katastry Paskova, Řepiště a Žabně a je součástí dálkové cyklostezky Ostrava – Beskydy. Slouží k dopravě, rekreaci a z hlediska zájmu uživatelů kolečkových bruslí také k modernímu sportovnímu vyžití. V letních měsících se za příznivého počasí stává důležitou dopravní cestou nebo rekreační infrastrukturou užívanou až 4 000 osobami denně. Jde o typickou investiční akci, jež by nemohla být bez vzájemné spolupráce obcí realizována. Její náročnost a rozsah dokládají fakta jak o době realizace, tak o výši rozpočtu. Od přípravy projektové dokumentace až po její celkové dokončení trvala realizace přibližně sedm let a celkové náklady dosáhly částky okolo 38 milionů korun.

Paralelně s dokončováním cyklostezky připravil RSB soubor 16 doprovodných projektů pro rozvoj cestovního ruchu v jejím okolí. Kromě samotného subjektu představovaného RSB se do jejich realizace zapojilo také všech devět tehdejších členských obcí, tedy včetně těch, kterými cyklostezka neprocházela. Realizace proběhla převážně v roce 2013.

Mezi tyto menší investiční akce patřilo vybudování informačního systému vlastní cyklostezky, jež zahrnuje jak tabule věnované jednotlivým obcím, tak i tabule technických zajímavostí v jejím bezprostředním okolí, např. Slezskému náhonu ve Vratimově, pasovému dopravníku na odval Dolu Paskov, Stolbergovu jezu na řece Ostravici nebo železničním mostům přes Ostravici na Důl Paskov a na tehdejší Biocel Paskov, nyníšší Lenzing. Dalším projektem byl turistický informační systém představující tabule o každé obci. Mají jednotné konstrukční řešení i grafický styl a nabízejí základní informace o historii, památkách, atrakcích i zeměpisných charakteristikách a společenském dění představovaných sídelních lokalit. K samostatnému

Jedna z tabulí informačního systému Zajímavosti z historie Paskova, r. 2013, foto Miroslav Lysek

projektu tohoto druhu přistoupil také Paskov. S využitím dostupných informací a sbírek historické ikonografie místních laických badatelů stanovilo vedení města dvanáct témat, která se stala obsahem informačního systému s názvem *Zajímavosti z historie Paskova*. Město zde dovedlo zdařile spojit obsah s formou. Pro atypický tvar nosné konstrukce informačního panelu zvolilo prvek odvozený z architektury zdejšího barokního kostela sv. Vavřince. Přestože textová složka tabulí nepřekračuje limity dané laickým prostředím zdrojů i zpracovatelů, bylo vybudování informačního systému důležitým krokem k hlubšímu pochopení významu znalosti historie města. Navazujícím pokračováním snah v této oblasti bylo vydání již profesionálně zpracované knihy *Dějiny Paskova* o více než čtyřech stovkách tiskových stran.¹ Paskov ji symbolicky vydal v roce

Funkční replika větrného mlýnku ve vratimovské místní části Horní Datyně, čelní pohled s firemní tabulí hornodatyňského kováře Josefa Borového (1879–1936), r. 2019, foto Miroslav Lysek

2017, kdy slavil 750. výročí od první písemné zmínky připomínajícího jeho existenci, tedy vzniku závěti olomouckého biskupa Bruna ze Schaumburku.

Dalšími projekty navazujícími v tomto souboru na historický odkaz patřila rekonstrukce, resp. znovuvybudování tří dřevěných větrných mlýnků. Přistoupili k němu tři členové, město Šenov a obce Václavovice a Řepiště. Nad pracemi, jejichž cílem bylo mlýnky obnovit v co nejvěrnější podobě, převzal dohled Jan Doubek, předseda Kruhu přátel Technického muzea v Brně, sekce Větrné mlýny. Součástí všech nových větrných mlýnků je také funkční technologie, částečně převzatá z dochovaných objektů nebo pro tento účel přímo nově vyrobená. U každého je také informační tabule přibližující jeho funkci, historii i technické parametry, popř. výskyt dalších dřevěných mlýnků v celém regionu. V Řepištích se později stal mlýnek součástí rozsáhlejšího výletišťe, k němuž náleží také odpočinkový inventář pro cyklisty a rozsáhlé dětské hřiště. V Šenově byla obnova mlýnku začleněna do větší investice, při které byla rekonstruována také budova tzv. „staré školy“ za účelem vzniku nového sídla zdejší knihovny, muzea a spolkových kluboven. Rekonstrukce těchto tří větrných mlýnků² zřejmě později ovlivnila další obce. V roce 2015 v těsném sousedství regionu Slezská brána rekonstruovala včetně instalování technologie větrný mlýnek také obec Bruzovice³ a v roce 2018 se stejným způsobem k významnému odkazu nejen existence, ale také jejich výroby v kovárně Josefa Borového postavilo ve své místní části Horní Datyně i město Vratimov.⁴

Publikační činnost Regionu Slezská brána

Poslání RSB ve vztahu k budování regionální identity svého území je logicky spojeno s potřebou publikační činnosti. Ta probíhá jak vydáváním vlastních tiskovin zaměřených na celý region, tak organizační pomocí při publikační činnosti samotných obcí. Vedle vlastních propagačních materiálů a spoluúčasti na tiskové propagaci větších území (např. Regionu Beskydy, Moravskoslezského kraje), které připravuje především vlastními silami, se v mezích svých možností snaží

spolupracovat i s odborníky na vydávání rozsáhlejších, tematicky zaměřených publikací.

Za kombinaci obou přístupů je možno označit knihu *Region Slezská brána* z roku 2011 přibližující tehdejší členské obce od autorů Tomáše Adamec a Miroslava Lyska.⁵ Fotografie pro ni dodal RSB, texty s akcentem především na historická fakta napsal ředitel Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku Tomáš Adamec. Podobná spolupráce proběhla v roce 2015 při přípravě a následném vydání knihy *Příroda regionu Slezská brána*.⁶ Vlastní knihu připravil kolektiv pedagogů Ostravské univerzity pod vedením biologa Jana Lenarta. Probíhaly však mnohé konzultace se skupinou učitelů základních škol sestavenou RSB. Kniha tak byla připravována s vědomím, že bude sloužit jako didaktická pomůcka na místních školách k výuce regionálního přírodopisu. Po jejím dokončení vytvořila skupina osmi učitelů pod vedením Markéty Bonkové ze základní školy v Sedlišťích 46 pracovních listů, které RSB nechal zpracovat do stejné grafické podoby, jako měla kniha, a distribuoval je jako soubor na všechny základní školy. Později byly využity jako informační materiál pro přípravu vybraných týmů jednotlivých základních škol k vědomostní soutěži.

V roce 2019, tj. v roce 20. výročí založení, vydal RSB vlastními silami publikaci s názvem *Vítejte v regionu Slezská brána*. Jde o první souborný materiál zahrnující informace o celém území po jeho rozšíření na 18 členů v roce 2018 a zároveň materiál, jehož součástí je shrnutí nejdůležitějších aktivit, které RSB inicioval, realizoval nebo se k nim připojil od svého založení až po současnost. Kromě propagační funkce bude opět sloužit jako informační podklad k přípravě vědomostních soutěží.

Organizační pomoc poskytl RSB při vydání řady knih jednotlivých obcí. Konkrétně lze jmenovat publikaci o václavovickém kostele sv. Václava sestavenou Miroslavem Lyskem a kolektivem, o historii zaniklého vodního mlýna v Žabni připravenou Janem Durčákem či dvě knihy o dřevěných kostelech v Řepišťích a Sedlišťích zpracovaných historikem Davidem Pindurem.⁷ V současnosti spolupracuje RSB s kolektivem autorů z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě. Romana Rosová, Jana Koudelová

a Tomáš Nitra připravují podklady pro publikaci o dřevěné architektuře. Bude se týkat obcí nacházejících se v okolí řek Ostravice a Olešné. Texty a doprovodná ikonografie opět poslouží pro vědomostní soutěže. S vydáním knihy lze počítat v roce 2020.

U jiných publikací, které vydávají obce samy, pomáhá RSB alespoň s jejich popularizací a distribucí. Patřila k nim např. kolektivní monografie *Sviadnov* vydaná v roce 2017⁸ nebo dva obsáhlé svazky mapující především hospodářské a sociální dějiny Raškovic.⁹ Obdobnou pomoc je připraven poskytnout také po vydání chystaných monografií obce Řepiště a města Vratimov.

Podpora sportovních a vědomostních soutěží a kulturních akcí

Důležitým milníkem v činnosti RSB bylo období po komunálních volbách na podzim roku 2006, kdy se stal předsedou svazku obcí Rostislav Kožušník, starosta obce Řepiště. Kromě zahájení prací na cyklostezce mezi Vratimovem a Sviadnovem rozšířil RSB svou činnost o spolupráci se základními školami, místními knihovnami a Domem dětí a mládeže ve Vratimově. Spolupráce se základními školami byla základem pro vznik každoročního cyklu sportovních soutěží. Ten se postupně rozrostl ze čtyř akcí pořádaných ve školním roce 2008/2009 na osm akcí ve školním roce 2018/2019. Patří mezi ně soutěže pro žáky prvního i druhého stupně a v posledních dvou letech také sportovní zápolení pro děti mateřských škol, jež by si zasloužilo doplnit o přívlastek „roztomilé“. Přestože přehled soutěží se pro konkrétní školní roky s vývojem měnil, obsahoval v každém roce turnaj ve vybíjené žáků prvního stupně a lehkotletické soutěže žáků druhého stupně. Tyto dvě soutěže tak mohly být ve školním roce 2018/2019 doplněny o informaci, že jde o jejich 11. ročník a dosáhly tak výrazné tradice. Do konce školního roku 2018/2019 RSB zorganizoval pro děti 55 sportovních akcí.

Z iniciativy RSB byly založeny také dva běžecké závody, které jsou z jeho strany podporovány přípravou propozic a propagací. V roce 2017 byl z jeho popudu poprvé pořádán obcí

Z 1. ročníku vědomostní soutěže konaného v prostorách Domu dětí a mládeže ve Vratimově, 29. dubna 2010, foto Miroslav Lysek

Raškovice Raškovický čtvrtmaraton a v roce 2018 městem Paskov Paskovská devítka. Závody jsou určeny pro všechny věkové kategorie od dětí předškolního věku až po seniory a od počátku jsou zařazeny do cyklu běžeckých závodů okresu Frýdek-Místek, účastní se ho ale také zájemci ze širšího okolí, včetně blízkého polského příhraničí.

O existující tradici lze hovořit také u vědomostních soutěží s regionální tematikou pro žáky, které se konají nepřetržitě od roku 2010 a v roce 2019 se uskutečnily již padesáté. Na rozdíl od sportovních soutěží, jejichž podstatou je pouze přirozená sportovní soutěživost, jsou vědomostní soutěže náročnější na zdroje informací. V tomto smyslu se jimi stávají různé materiály, které RSB vydává a poskytuje je pro přípravu soutěže vratimovskému Domu dětí a mládeže, přímému organizátorovi celé akce. Zajímavým prvkem prvních ročníků bylo zapojení seniorů, kteří vystupovali v roli potenciálních poradců soutěžících týmu dětí. Spojení vědomostních soutěží pro žáky s aktivními seniory nakonec vyústilo v roce 2014 v rozšíření tohoto druhu soutěže i pro kategorii dříve narozených.

Za další důležitý milník lze považovat převzetí funkce předsedy RSB ze strany starosty Paskova Petra Baďury, a to opět po komunálních volbách – na podzim 2014. Za jeho vedení zesílila podpora kulturních akcí a nových forem propagace. V roce 2015

zorganizoval v areálu paskovského zámku RSB 1. ročník Dne regionů zaměřený především na vystoupení místních kulturních spolků a prezentaci zemědělských a potravinářských výrobků místních producentů nebo uměleckých děl výtvarníků z obcí daného regionu a jeho blízkého okolí. Do organizace dalšího ročníku se přidal také Dobrovolný svazek obcí Olešná, jenž se s RSB částečně územně prolíná a prostor pro prezentaci se tak rozrostl také o zástupce města Frýdek-Místek a obce Staříč, které do něj patří. Pro třetí ročník v roce 2017 se název akce změnil na Den regionů Slezská brána a Olešná a Výroční paskovský jarmark. Paskov jako iniciátor tohoto rozšíření názvu tak chtěl v roce připomínání 750. výročí od dochování první písemné zprávy o jeho existenci a zároveň v kontextu vydání knihy o dějinách Paskova obnovit povědomí tradice, čerpající z jeho historie. Postupný progres Dne regionů pokračoval i v následujícím roce 2018, kdy se jednodenní akce rozšířila na dvoudenní. K tradičnímu sobotnímu dni v Paskově přibýlo ještě páteční odpoledne, které je věnováno divadelní přehlídce amatérských souborů ve Společenském domě a restauraci U Máně v Řepištích. V tomto rozsahu proběhly „Dny regionů“ i v roce 2019. Za příznivého počasí se jich účastní kolem tisícovky návštěvníků.

V roce 2016 RSB zprovoznil novou formu svých webových stránek, ke kterým o rok později zřídil i facebookový profil „Kultura Slezské

Stálá expozice modelů dřevěných kostelů, kaplí a zvoniček Těšínska a severovýchodní Moravy zhotovených Janem Blizňákem z Frýdku-Místků, zámek Paskov, r. 2019, foto Miroslav Lysek

brány“. Kromě zveřejnění určitých standardních informací (kontakty, stanovy atd.) nebo povinné prezentace realizovaných projektů slouží oba informační nástroje především pro propagování kulturních akcí v regionu. Ročně je takto propagováno mezi 100–200 různých kulturních, popř. jiných společenských akcí. Z informací, jež facebook nabízí o návštěvnosti, je přitom zřejmé, že veřejnost o tyto informace jeví velký zájem.

Specifické regionální postavení získává v posledních letech areál paskovského zámku, který se od roku 2013 mění z původně opuštěného a zchátralého objektu v kulturní a společenské centrum s podstatně větším významem než jen pro samotný Paskov.¹⁰ Kromě zmíněných „Dnů regionů“ nabízí v prvním patře hlavní budovy zázemí pro výstavy místním regionálním výtvarníkům z širokého okolí pravidelně obměňovaným pro jarní, letní a podzimní sezonu. Tradicí se stala jejich společná zahájení spojená s doprovodným kulturním programem. Kromě dočasných výstav je v přízemí zámku instalováno několik stálých expozic, které připomínají historii Paskova. K nim patří např. stálá expozice s názvem *Galerie erbů držitelů Paskova* od výtvarníka Ivo Durce z Rajhradu, na jejíž přípravu po heraldické stránce dohlížel přední český heraldik Karel Müller, ředitel Zemského archivu v Opavě. Od září 2019 je zde instalována další stálá expozice s názvem *Modely dřevěných kostelů, kaplí*

a zvoniček Těšínska a severovýchodní Moravy Jana Blizňáka. Kromě pečlivě zhotovených 27 modelů nejatraktivnějších staveb tohoto druhu v karpatské části České republiky zde může zájemce nejen v češtině, ale i v polštině získat informace o reálných objektech, které tyto modely znázorňují. Texty od Romany Rosové jsou doplněny fotografiemi Miroslava Lyska. K dispozici je také film od Aleše Neničky a Marka Hýži o jejich autorovi.

Za pozoruhodný počín, který se v Paskově, místě se stále přetrvávajícím povědomím o spjatosti s nedávnou hornickou činností, zdařil, je založení spolku Po susedsku. Jeho hlavní náplní je od roku 2015 organizování činnosti Dětského folklorního souboru Paskovjanek. Zájem o něj mají rodiče a děti nejen z Paskova, ale také z okolí, především z Řepišť. Podstatným rysem jeho směřování ze strany vedoucích, manželů Zdeňky a Karla Švachových, je co nejvíce autenticky oživovat folklorní tradice zdejšího kraje. Obdobně je vhodné vzpomenout řepišťskou Moravskoslezskou Sinfoniettu vedenou Janem Soukupem, která je jediným symfonickým tělesem (tzv. orchestrální akademií) svého druhu se sídlem ve vesnickém prostředí v celé České republice. Sdružuje začínající umělce z celého Moravskoslezského kraje, výjimečně také z dalších částí republiky a spolupracuje i s dirigenty ze zahraničí. Obě výjimečná kulturní sdružení mohla vzniknout a úspěšně

Z vystoupení dětského folklorního souboru Paskovjanek při soutěži v kosení trávy u dřevěného mlýnku v Řepištích, 26. května 2017, foto Miroslav Lysek

existovat díky podpoře svých obcí. Činnost obou podpořil také RSB při pomoci se zpracováním žádosti o dotace, které pomohly získat důležité prostředky na vybavení hudebními nástroji nebo kroji.

Region Slezská brána s odstupem 20 let od svého založení

Dobrovolný svazek obcí RSB se v rámci kontextu společenských souvislostí v mnohém neliší od jiných mikroregionů. Je předurčen a je takto obvykle i vnímán jako platforma pro výměnu zkušeností a pro získávání financí z dotačních titulů vypsaných pro tento typ tzv. oprávněných žadatelů. K tomu může sloužit obcím k pomoci s některými administrativními procesy. Příkladem je dohled nad dodržováním zákona o ochraně osobních údajů známého pod zkratkou GDPR nebo administrativa týkající se veřejných zakázek. Standardní zůstává i v propagaci svého území a v organizování společných školení. Byť u posledně jmenovaného je počet školení (za poslední rok jich bylo osm) s velkou

pravděpodobností v porovnání s jinými svazky obcí nadprůměrný.

Přestože neexistuje dostupná srovnávací studie obsahu a rozsahu činností svazků obcí, lze z výčtu aktivit RSB usoudit, že se v něm nadstandardně daří spolupracovat se školskými a s kulturními zařízeními a spolky na jeho území a poměrně úspěšně propagovat historii, památky a přírodní hodnoty regionu, včetně vytváření novodobých tradic společenských akcí. V pozitivním slova smyslu je příčinou tohoto stavu možno spojit jednak se zájmem vedení i výkonných zaměstnanců o tyto oblasti, jednak s manažerským řízením celé organizace. Určitým důkazem je také potřebná paměťová schopnost RSB, která byla nezbytným předpokladem pro zde uvedenou reflexi hlavního dění během jeho dvacetileté existence.

Princip dobrovolnosti, neexistence systematického napojení finančních zdrojů na státní rozpočet i možné zásadní změny ve vedení po komunálních volbách byly a jsou potenciálními souvislostmi pro územní nestabilitu a míru aktivit dobrovolných svazků obcí, RSB nevyjímaje. Potvrzuje to i stručný exkurs

do jeho dvacetileté historie uvedený v předcházejícím textu. Na druhé straně jsou díky zavedeným tradicím předpoklady, že i přes možný dopad negativních vlivů na jeho činnost budou silou setrvačnosti společenských procesů některé aktivity pokračovat. To, co se za dosavadní dobu trvání RSB z jeho strany podařilo udělat, přitom projde v čase přirozeným vyhodnocením a trvaleji budou z odstu-

některými následujícími desítkami let připomínány s velkou pravděpodobností jen některé zde uváděné aktivity. Lze však s určitou mírou optimismu již nyní usuzovat, že je příkladem dobrovolného svazku obcí, který si dovedl najít cestu k regionálním a humanitním hodnotám a že v této oblasti po sobě v prvních dvou desetiletích 21. století zanechá na svém území znatelnou a snad i pozitivní stopu.

POZNÁMKY

- 1 SAHEB, Jan: *Dějiny Paskova*. Paskov 2017.
- 2 Podrobněji LYSEK, Miroslav: *Obnova větrných mlýnků na území Regionu Slezská brána*. Těšínsko 58, 2015, č. 1, s. 100–102.
- 3 Podrobněji PINDUR, David – PINDUROVÁ, Pavla: *Bruzovice. Z minulosti slezské obce. Stálá muzejní expozice*. Bruzovice 2015, s. 76–79.
- 4 ČECH, Martin: *Slavnostní otevření větrného mlýnku u příležitosti 100 let od vzniku Československé republiky*. Vratimovské noviny, 2018, č. 11, s. 3.
- 5 ADAMEC, Tomáš – LYSEK, Miroslav: *Region Slezská brána*. Šenov 2011.
- 6 LENART, Jan – MIŽIČOVÁ, Hana – GALIA, Tomáš – ŠKARPICH, Václav: *Příroda regionu Slezská brána*. S. I. et d. [Šenov 2015].
- 7 LYSEK, Miroslav a kolektiv: *Kostel sv. Václava ve Václavovicích*. S. I. [Václavovice] 2011; DURČÁK, Jan: *Z historie vodního mlýna v Žabni*. Žabeň 2012; PINDUR, David: *Dřevěný kostel svatého Michaela archanděla v Řepišťích*. Řepiště 2013; TÝŽ: *Dřevěný kostel Všech svatých v Sedlišťích*. Sedliště 2013.
- 8 ADAMEC, Tomáš – KOUŘIL, Pavel – POKLUDOVÁ, Andrea – ŘEHA, Tomáš: *Sviadnov*. Sviadnov 2017.
- 9 PALÁT, Jiří: *Raškovice Beskydská Ostrava. Dějiny zemědělského, řemeslného a průmyslového podnikání v obci od založení do roku 1848*. Raškovice 2017; PALÁT, Jiří – VESELSKÁ, Jiřina – NITRA, Jiří: *Raškovice Beskydská Ostrava II. Dějiny zemědělského, řemeslného a průmyslového podnikání v obci od roku 1849 do 2000*. Raškovice 2018.
- 10 Podrobněji viz LYSEK, Miroslav: *Čtyři roky změn v areálu paskovského zámku*. Těšínsko 60, 2017, č. 1, s. 103–110.

K významnému výročí Gymnázia a Obchodní akademie Orlová

Lenka Nováková

Orlovské základní a střední školství má poměrně bohatou historii. K nejstarším vzdělávacím ústavům patřila obecná škola poblíž kostela, postupně vznikaly i další instituce všech tří národností, jak české, tak i polské a německé. Opomenuta nezustala ani následná edukace dětí a mládeže z Orlové i širokého okolí. Kromě vůbec první české veřejné měšťanské školy ve fryštátském okrese, jež byla otevřena v roce 1906, byla založena např. hospodyňská a kuchařská škola či pokračovací všeobecná, hornická, krejčovská a jiné školy. Množství vzdělávacích ústavů v Orlové souviselo se společenským a kulturním životem v této lokalitě a silnou pozicí českého národního hnutí, proti kterému se vymezovaly polské a v menší míře německé snahy. Vzdělání a vliv

na výchovu dětí a mládeže tak tradičně představovaly oblast zápolení všech tří národností.

Vyústění veškerých snah v oblasti školství v letech před vypuknutím první světové války představovalo založení českého a rovněž polského gymnázia v roce 1909. Při vzniku českého gymnázia tehdy stála Matice osvěty lidové pro knížectví Těšínské, finanční prostředky byly získány z darů či z výtěžku národní slavnosti. Oficiální povolení pro zahájení vyučování udělila zemská školní rada v Opavě 20. září 1909. Gymnázium zprvu sídlilo v provizorních prostorech na Kopaninách, poté v budově měšťanské školy a v roce 1910 byl položen základní kámen k výstavbě nové školní budovy.¹ Ačkoliv podobně jako samotné zřízení gymnázia se i jeho další vývoj neobešel

CONTENTS

Volume 62 • 2019 • Number 2

ARTICLES & STUDIES

- 1 **Personalities of Těšín Historiography V**
Memorial Books of Těšín Silesian Nobility
Janusz Spyra
- 17 **Heinrich Larisch-Mönnich**
A Silesian Aristocrat's Life toward the End of the Monarchy
Petr Šúth
- 37 **Modification of Parish Limits of Staré Hamry in autumn 1939**
Contribution to the History of the Church Administration of Silesia
David Pindur
- 61 **Těšín Silesia in Czech Republic – This Time through a Prism of Language**
Irena Bogoczová

MATERIALS

- 73 **Rescue Archaeological Survey outside the Church of the Promotion of St. Cross in Karviná-Fryštát in 2012**
Marek Kiecoň – Dalibor Prix
- 89 **Biodiversity of the Girová Peak and the Surrounding Area**
Part 2 – Invertebrates (with Focus on Coleoptero and Odonatofauna and with Consideration of some other Taxa)
Petr Pyszko – Stanislav Ožana – Michaela Drgová – Tomáš Krajča

VARIOUS

- 103 5 Years since the Start of the Choir of the Silesian Evangelical Church of the Augsburg Confession in Frýdek | A Brief Retrospective | *Zdeněk Buchta*
- 110 Twenty Years of the Silesian Gate Region | *Miroslav Lysek*
- 119 About the Major Anniversary of the Grammar School and Business Academy in Orlová | *Lenka Nováková*
- 123 New Permanent Exhibition in the Museum of Třinec Ironworks and the Municipality of Třinec | *Eva Zamarská*
- 125 Emilie Haroková and Těšín Silesia | *Petr Lidák*
- 129 On the Anniversary of the Ethnographer Věra Tomolová | *Eva Hovorková*
- 131 Karel Bogar Today | *Jiřina Veselská*
- 135 Ethnographic Literature on Websites | *Jiřina Veselská*

FROM THE NEW LITERATURE OF (not only) TĚŠÍN SILESIA

- 137 Nešpor, Zdeněk R.: Malý slovník českých nekatolických náboženských osobností 20. a 21. století
- 138 Martinek, Libor: Wilhelm Przeczek. Monografie
- 139 Slepíčka, Martin: Hrabová v čase první světové války a formování samostatného Československa 1914–1919
- 140 Stöhrová, Pavla (ed.): Umění emailu / Technika smaltu; Stöhrová, Pavla (ed.): Smalt/Email. Uměleckořemeslná technika i moderní povrchová úprava kovů

REDAKČNÍ RADA

PhDr. Karel Bogar
prof. PhDr. Dan Gawrecki, CSc.
dr hab. Waclaw Gojniczek
doc. PhDr. Blažena Gracová, CSc.
prof. PhDr. Dušan Janák, Ph.D.
prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc.
PhDr. Jaromír Kalus
prof. PhDr. Irena Korbelářová, Dr.
doc. PhDr. Pavel Kouřil, CSc.
PhDr. Karel Müller
doc. PhDr. Pavel Šopák, Ph.D.
Mgr. Jiřina Veselská

REDAKCE

Odpovědný redaktor: PaedDr. Zbyšek Ondřeka
Výkonný redaktor: prof. PhDr. Rudolf Žáček, Dr.
Tajemník redakce: PhDr. Radim Jež, Ph.D.
Redaktor: PhDr. David Pindur, Ph.D.
Jazyková editace: Mgr. Lenka Ježová Bichlerová
Překlad resumé do anglického jazyka: Mgr. Lenka Mandrysová
Grafický návrh: Petr Kwašný, UPGRADE CZ s.r.o., Ostrava
Odevzdáno do tisku: 12. 11. 2019
Vyšlo: 5. 12. 2019
Tisk: PRINTO, spol. s r.o., Ostrava

ADRESA REDAKCE

Muzeum Těšínska, příspěvková organizace, Masarykovy sady 103/19, 737 01 Český Těšín
tel.: 558 761 216, fax: 558 761 223, IČ: 00305847
e-mail: radim.jez@muzeumct.cz

Články v tomto periodiku jsou recenzovány nezávislými recenzenty.

Časopis je evidován v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice.

Nevyžádané rukopisy, fotografie a kresby se nevracejí. Za obsah článků zodpovídají autoři.

Při úpravě rukopisu je nutno řídit se pravidly zveřejněnými na adrese: http://www.muzeumct.cz/pokyny_pro_autory/.

Časopis lze zakoupit v pobočkách Muzea Těšínska: ve Výstavní síni Musaion v Havířově, v Památníku životické tragédie v Havířově-Životicích, v Kotulově dřevěnce v Havířově-Bludovicích, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Jablunkově, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Karviné-Fryštátě, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Orlové-Lutyni, v Archeoparku v Chotěbuzi-Podobohře a dalších partnerských institucích.

Rozšiřuje vydavatel. Předplatné nebo jednotlivá čísla si lze objednat na výše uvedené adrese či tel. č. 558 761 225.

Vychází dvakrát ročně, cena jednoho výtisku je 100 Kč, celoroční předplatné činí 200 Kč + poštovné.

Členové Klubu Muzea Těšínska získávají časopis v rámci ročního předplatného 250 Kč.

Na obálce: Fülöp Elek László, portrét Henricha Larisch-Mönnicha, r. 1905, commons.wikimedia.org;
erb hraběcího rodu Larisch-Mönnich, 19. století, Muzeum Těšínska

Identifikační číslo: ISSN 0139-7605

Evidenční číslo MK ČR: E 11319

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní poštou v Ostravě

č. j. 2726/92-P/1 ze dne 30. 11. 1992.

Vydává Muzeum Těšínska, příspěvková organizace zřizovaná Moravskoslezským krajem.

MUZEUM TĚŠINSKA

ISSN 0139-7605

9 770139 760007